

Magurka

Banská osada **Magurka** (cca 1 030 m n. m.), ležiaca v závere Ľupčianskej doliny pod hlavným hrebeňom Nízkyh Tatier (pod Latiborskou hoľou a Chabencom), patrí k najvýznamnejším a najvyššie položeným historickým lokalitám ťažby zlata a antimónu na Slovensku i v celej strednej Európe.

1. Geologická charakteristika a ložisko

Ložisko Magurka je typickým predstaviteľom **hydrotermálneho žilného zrudnenia** viazaného na granitoidný masív Nízkyh Tatier (ďumbiersky typ).

- **Hlavné ťžitkové minerály:**
 - **Rýdze zlato (\$Au\$)** – vyskytovalo sa v kremeňoch ako jemne rozptýlené, ale aj v podobe rýdzich plieškov, drôtikov a nugetov (tzv. „zlaté plechy“).
 - **Antimonit / Stibnit (\$Sb_{2S_{3}}\$)** – hlavná ruda antimónu, ktorá v neskorších fázach ťažby dominovala nad zlatom.
- **Sprievodné minerály:** Tetraedrit, pyrit, arzénopyrit, galenit, sfalerit, scheelit, kremeň a kalcit.

Žilný systém dosahoval dĺžku niekoľkých kilometrov a smeroval prevážne od východu na západ (napr. žily Kilián, Ritterstein, Jozef).

2. Historický vývoj ťažby

Stredoveké začiatky a ryžovanie

13. – 14. storočie

Prvé neoficiálne zmienky o ryžovaní zlata v Ľupčianskom potoku. Donácia kráľa Bela IV. z roku 1263 spomína banský revír v Liptove. Nemeckí baníci začínajú raziť prvé povrchové štôľne a zakladať pingy.

Rozkvet erárnej (štátnej) ťažby

18. storočie

Ťažbu preberá do správy štátny erár (Banská komora v Banskej Štiavnici a Banskej Bystrici). Zakladá sa systematické dobývanie podzemnými dielami a razba hlavných obzorových štôľní.

Zlatý vek a razenie štôľne Kilián

19. storočie

Magurka zažíva najväčší rozmach. Vyrazená bola štôľňa **Kilián** s dĺžkou presahujúcou 3 km a štôľňa **Ritterstein**. V osade žilo až 800 obyvateľov a fungovala tu banská správa, úpravňa rudy aj stupy.

Prechod na antimón a modernizácia

Prelom 19. a 20. storočia

Po vyčerpaní najbohatších zlatých žíl sa hlavným cieľom ťažby stáva **antimón**, využívaný v strojárstve a zbrojárskom priemysle. Vzniká moderná mechanická úpravňa a flotácia.

Útlm a definitívne uzavretie bani

1923 – 1928

Pre nerentabilitu, vyčerpanie zásob, vysoké náklady na dopravu v horskom teréne a extrémne zimné podmienky sa ťažba v roku 1923 zastavuje. V roku 1928 boli bane definitívne zlikvidované.

3. Kľúčové banské diela a infraštruktúra

- **Štôľňa Kilián:** Najvýznamnejšie podzemné dielo revíru. Slúžila na odvodňovanie vyšších obzorov a dopravu rudy.
- **Štôľňa Russegger:** Situovaná priamo v osade, slúžila ako hlavný obzor pre fárание baníkov.
- **Štôľňa Ritterstein (Král'ovská):** Tvorila jeden z hlavných dopravných obzorov pod masívom Latiborskej hole.
- **Spracovanie rudy:** Ruda sa spracovávala v drviacich stupách poháňaných vodnou energiou a na rozplavovacích stoloch.

4. Špecifiká života a práce na Magurke

Oblasť	Charakteristika
Klimatické podmienky	Extrémna odľahlosť, drsné vysokohorské zimy, nebezpečenstvo lavín (v zime bola osada často odstrihnutá od sveta).
Banský zvon	Kaplnka so zvonicom v osade oznamovala čas fárания, konca smeny a slúžila na varovanie pred nebezpečenstvom.
Sociálne zázemie	Osada mala vlastnú školu, pekárňu, banskú správu aj nemocnicu (špitál).

5. Súčasnosť a turistický potenciál

Dnes je Magurka vyhľadávaným cieľom pamiatkarov, geológov a turistov:

- **Magurský banský chodník:** Náučný chodník spájajúci zachované ústia štôľní, haldy, pingy a pozostatky vodných náhonov.
- **Montánná tradícia:** Zachovaný kostolík s otáčavým dreveným zvonom, historické budovy banskej správy a banské haldy s možnosťou zberu minerálov (antimonit, kremeň).

<https://gemini.google.com/app/1e289b02caf36467>